

TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZATOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
1071 Budapest, Damjanich utca 44. III/1., 1406 Budapest 76. Pf. 50.

Titkárság:

E-mail: toosz@toosz.hu

Telefon: +36 1 322 7407, +36 1 322 6673

Honlap: www.toosz.hu

Forró-Drót szolgálat: +36 1 321 2496 Jogi ügyek +36 1 321 2497

Magyar Falvak Program javaslatok

TOOSZ

1.2 verzió

2018. szeptember 25.

Tartalom

1	Előzmények, módszertan	4
2	Közreműködő szakértők	6
3	Magyar Falvak Program	8
3.1	Helyzetkép	8
3.1.1	Lakhatás.....	10
3.1.2	Jövedelem.....	10
3.1.3	Szolgáltatások.....	11
3.1.4	Közösség	13
3.1.5	Fejlesztéspolitika	13
3.1.6	Együttműködés.....	14
3.2	Célok megfogalmazása	14
3.3	Javaslatok.....	15
3.3.1	Lakhatás.....	15
3.3.2	Jövedelem.....	16
3.3.3	Szolgáltatások.....	17
3.3.4	Közösség	19
3.3.5	Fejlesztéspolitika	19
3.3.6	Együttműködés.....	19
3.4	Intézkedések	21
3.4.1	Szent István portarendező, újra telepítő program	21
3.4.2	Térségi gazdaságfejlesztés, az ipari foglalkoztatottság növelése vállalkozások letelepítésével.....	22
3.4.3	Térségi mikro- és közösségi vállalkozások fejlesztése	23
3.4.4	Térségi szolgáltatás fejlesztés és fenntarthatósági tervek elkészítése	23
3.4.5	Térségi fejlesztéshez kapcsolódó közadatokhoz való hozzáférés biztosítása	24
3.4.6	Falugondnoki rendszer fejlesztése, gépjárművek cseréje.....	25
3.4.7	Falugondnoki rendszer fejlesztése, állami finanszírozás felülvizsgálata	25
3.4.8	Falugondnoki rendszer fejlesztése, menetrend szerinti közlekedéshez történő csatlakozás biztosítása	26
3.4.9	Térségi infrastruktúra fejlesztés, útépités.....	27
3.4.10	Térségi digitális infrastruktúra fejlesztés és IKT mentor program.....	27
3.4.11	Térségi infrastruktúra fejlesztés, víz- közmű rekonstrukció.....	28

3.4.12	Megújuló Energia Program.....	29
3.4.13	Aprófalu Program	29
3.4.14	Egészségügyi alapellátás fejlesztése.....	30
3.4.15	Szociális alapellátás fejlesztése	30
3.4.16	Térségi családi idősotthonok építése.....	31
3.4.17	Helyi közszolgáltatási és fenntarthatósági tervek elkészítése.....	32
3.4.18	Felmérés készítése a köznevelési intézmények műszaki állapotáról	32
3.4.19	Térségi együttműködésben résztvevők és a polgármesterek képzése	33
3.4.20	Térségi együttműködések kialakítása az életminőség javítására.....	34
3.5	Megvalósítás	35

1 ELŐZMÉNYEK, MÓDSZERTAN

A 2018-as országgyűlési választások előtt Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke levélben kereste meg a kistelepülések polgármestereit, amelyben meghirdette a Modern Falvak Programot. A Program fő célja a kistelepülések megerősítése és lakóik megtartása, mert Magyarország kormánya számára különösen fontosak az apró falvak és kistelepülések.

A falvak lakosai olyan életközösségekben élnek, amely értékei támogatják a Kormány demográfiai céljait és stabil alapot nyújtanak a nemzet megerősödéséhez. A falvak értékeit azonban a globalizálódó gazdasági, társadalmi és kulturális trendek közvetlenül veszélyeztetik, amelyek hatása a negatív demográfiai trendben jelentkezik. A falvak közössége önállóan nem tud győzedelmeskedni a külső körülményekkel szemben, szükségük van a fejlesztésekre, a megerősítésre. A Program lehetőséget teremthet a falvaknak a veszélyek elhárítására.

A Modern Falvak Program meghirdetését követően a TÖOSZ a folyamatok meggyorsítása érdekében szakértők, önkormányzati szövetségek, szervezetek bevonásával munkacsoportot hozott létre, hogy beavatkozási javaslatot állítson össze, amely biztosítja az egyedi fejlesztési utak tervezését és megvalósítását. A munkában bekapcsolódott a Modern Települések Fejlesztéséért felelős kormánybiztos, a Miniszterelnökség, a Belügyminisztérium, az Emberi Erőforrások Minisztérium, az Innovációs és Technológiai Minisztérium szakértői is. A munkacsoportban több mint száz önkormányzati vezető és szakember dolgozott.

A Modern Falu Program elnevezésését a Kormány a munkacsoport tevékenységének ideje alatt Magyar Falvak Programra módosította.

A Magyar Falvak Program komplex beavatkozásokat feltételez, szinergiával nem rendelkező pontszerű fejlesztésekkel a negatív demográfiai folyamatokat a munkacsoport nem tartja megfordíthatónak. Az előzetes helyzetfeltárás és az eddigi programok tapasztalatai alapján a munkacsoport által nyolc tématerület került azonosításra, ahol azonnali és a következő fejlesztési ciklus érintő strukturális beavatkozások tervezése, előkészítése szükséges:

- letelepedés,
- helyi közösségek – okos vidék,
- megélhetés,
- infrastruktúra,
- közösségi közlekedés,
- közszolgáltatások,
- együttműködés – helyi menedzsment,
- fejlesztési programok.

A munkacsoport az egyes tématerületekre javaslatokat dolgozott, amelyek az adott terület helyzetértékelését követően egyrészt konkrét azonnali beavatkozásokat határoztak meg, valamint javaslatokat fogalmaztak meg a szükséges strukturális változásokra.

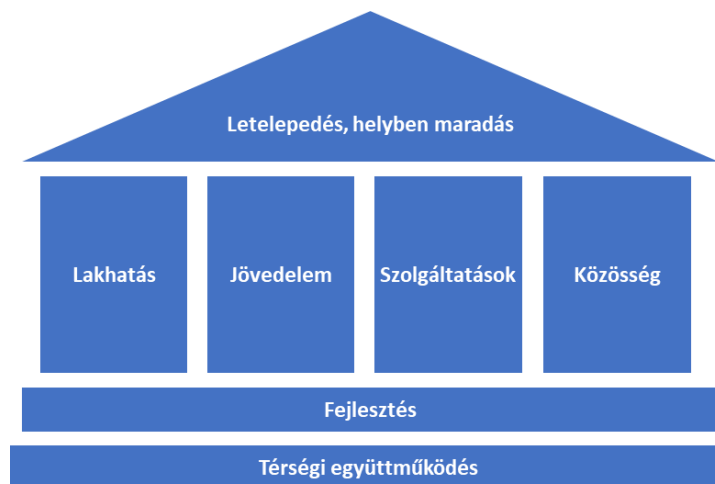
A Program a javaslatokat a helyben maradás és a falura költözés elengedhetetlen alapjait tartalmazó pillérrendszerbe csoportosította. A javaslatok és az azonnali beavatkozások többsége már meglévő rendszerekhez kapcsolódnak, amelyek könnyen és kis költségráfordítással bevezethetők. A résztvevő szakértők kiemelt erőforrásként kezelték a szinergiát, a programok egymásra épülését.

A letelepedést és a helyben maradás növelését négy vertikális és azokat támogató két horizontális pillér támogatja. A Magyar Falvak Program a pillérrendszer alapján határozta meg a jelenlegi helyzetképet, a célokat, a megvalósulást szolgáló javaslatokat és az azonnali beavatkozás intézkedéseit.

Az egymáshoz közel lévő településeknek össze kell fogniuk a programok megvalósítása érdekében és közös tervezés után lehet megtalálni az egy gazdasági térséghez tartozó települések egymást kiegészítő funkcióit, amely a hosszútávú és kiszámítható programozás révén biztos jövőt teremt az odaköltözőknek.

1. ábra – A Magyar Falvak Program pillérrendszere

A népesség megtartást és betelepülést szolgáló főbb pillérek:

- **Lakhatás biztosítása a betelepülők és a helyben maradók részére** – A falvak többsége nem rendelkezik megfelelő bérbe adható ingatlannal, így nem tud lehetőséget felkínálni sem a közszolgáltatások ellátásához kapcsolódó szolgálati lakások, sem a fiatalok helyben tartását segítő „fecskeházak” vonatkozásában. Jelenleg nem áll rendelkezésre támogatás a nagyszámban rendelkezésre álló meglévő, helyenként nagy számú lakatlan falusi ingatlanok megvásárlásához.
- **Jövedelem biztosítása** – Az agrárgazdaság jelentős változásai következtében mára nem a mezőgazdaság biztosítja a falvakban élők jövedelmét. A helyben maradáshoz és letelepedéshez a térségben megfelelő jövedelemszerzési lehetőségre van szükség az iparban és szolgáltató szektorban. Csak megfelelő vásárlóerővel rendelkező helyi lakosság esetében van reális esélye a mikrovállalkozások fejlesztésének. Térségi gazdaságfejlesztés keretében szükséges vállalkozások letelepedésének ösztönzése és a helyi mikrovállalkozások fejlesztése. A vállalkozások letelepedésének és működésének feltétele a képzett, motivált, kompetenciával rendelkező munkaerő, valamint a helyi, térségen belüli közlekedés megoldása. A helyi mikro és kisvállalkozások fejlesztése a helyi fogyasztói piac, vásárlóerő növekedésére épülhet, amelyhez megfelelő támogatási rendszer szükséges.
- **A térségben elérhető köz- és egyéb szolgáltatások** – A letelepedést lehetővé tevő, megfelelő színvonalú életminőséghez magas minőségű, elérhető köz- és egyéb szolgáltatásokra van szükség a térségben: oktatási, egészségügyi, szociális szolgáltatások, valamint kereskedelmi, szolgáltatási, szórakozási, kikapcsolódási, sportolási lehetőségek. A szolgáltatások eléréséhez közösségi közlekedésre van szükség a térségben.
- **Aktív helyi közösségek** – A falu értékeihez tartoznak az aktív helyi közösségek. A helyben maradásnál, valamint a falvakban történő letelepedés során támaszkodni lehet a helyi identitásra, a civil szerveződésekre, a szomszédság hálóra, a kötődést erősítő szerepekre, melyet tovább ösztönözhet a falusi civil kezdeményezések kiemelt támogatása, a polgármesterek képzése, a gyerek és ifjúsági önkormányzatok létrehozásának és működésének támogatása.

- **Térségi együttműködések támogató fejlesztések** – A helyben maradási, letelepedési szolgáló fejlesztések (lakhatás, gazdaság és szolgáltatás fejlesztés, közösségfejlesztés) komplex beavatkozást igényelnek, amelyek jelentősen eltérhetnek az egyes térségekben. Javasolt a meglévő programok átalakítása, integrált komplex programok kialakítása a térség igényei, erőforrásai, a települések nagyságai és más térségi mutatók alapján.
- **A térségi együttműködés** – A különböző típusú együttműködéseknek jelentős szerepe van az egyes közszolgáltatások optimális feladatellátás-szervezési léptékének kialakításában, fenntartásában, illetve a megfelelő méretű szolgáltatási egységek működtetésében. A minőségi, versenyképes közszolgáltatások biztosítását a lakosság és a vállalkozások részére a települések nagy része önállóan nem tudja biztosítani. Szükséges a térségi szintű együttműködés, a koordináció az érintett kormányzati szereplők és az önkormányzatok között.

2 KÖZREMŰKÖDŐ SZAKÉRTŐK

Acsay Ákos, Községek és Kistelepülések Országos Önkormányzati Szövetsége, alelnök
 Ádám Zoltán, Abasár Község Önkormányzata
 Antalné Keresztes Mária, Községek és Kistelepülések Országos Önkormányzati Szövetsége
 Árvai-Bencze Katalin dr., Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkárság
 Balogh Anikó, Alapítvány Alsómocsoládért, kuratóriumi elnök
 Balogh Nóra, Innovációs és Technológia Minisztérium, főosztályvezető-helyettes
 dr. Barabás Zoltán, Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkárság Önkormányzati Főosztály, főosztályvezető-helyettes
 Baracsi Endre, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat
 Basky András, Lajosmizse Város Önkormányzata, polgármester
 Bedő Andrea, Mesés Hetés Zöldút
 Beke Márton
 dr. Bekényi József, Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkárság Önkormányzati Főosztály, főosztályvezető
 Bende György, Községek és Kistelepülések Országos Önkormányzati Szövetsége
 Béres Tibor
 Bertáné dr. Bény Krisztina, Miniszterelnökség - Modern Települések Fejlesztése, helyettes államtitkár
 Bíró Anna, Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat Nógrád megye
 Biróné dr. Dienes Csilla, Szamossályi Községi Önkormányzat, polgármester
 Boda János
 Bogdán László
 Botos Gyöngyvér, Miniszterelnökség, főosztályvezető
 Csikász Gábor, KIFESZ
 Csókásné Krajczár Szabina, Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkárság Önkormányzati Főosztály
 Csomor László, Községek és Kistelepülések Országos Önkormányzati Szövetsége, elnök
 dr. Csorba Csaba, Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkárság

Csordás Henrietta, Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkárság
 Csörszéné Zelenák Katalin, Falugondnok Duna-Tisza közti Egyesülete
 Dancs Szilveszter Zoltán, Zalaszentmárton Község Önkormányzata, polgármester
 Deák László, Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkárság
 Derdák Tibor
 Dicső László, Alsómocsolád Község Önkormányzata, polgármester
 Dióssi Katalin, Innovációs és Technológiai Minisztérium, főosztályvezető
 Ditzendy Károly Arisztid
 Dobos Alexandra, Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkárság Önkormányzati Koordinációs Iroda
 Dománé Tóth Erika, Döröske Község Önkormányzata, polgármester
 Domanyik Eszter, Miniszterelnökség, sajtófőnök
 Domschitz Mátyás, Tudástőke Alapítvány
 dr. Dukai Miklós, Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkárság, önkormányzati helyettes államtitkár
 Dunkl Gergely, Sárosd Nagyközség Önkormányzata, polgármester
 Ekler Gergely, Emberi Erőforrások Minisztériuma Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság, kabinetvezető
 Eperjesi Tamás, Magyarországi Református Egyház (MRE) Missziói Iroda
 Fábian Sándor, Tabdi Község Önkormányzata, polgármester
 dr. Faragó Ágnes, Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkárság
 Farkasné dr. Gasparics Emese, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Önkormányzati Kutatóintézet, igazgató
 Fay Dániel
 Fejes István, Agrya
 dr. Finta István, LEADER Egyesületek Szövetsége, elnök, MTA KRTK, tudományos munkatárs
 Fodróczy Éva
 Galló Ferenc, GAMI Consulting Kft, ügyvezető
 Gáspár Mátyás, közigazgatás-szervezési tanácsadó

dr. Gavlik Melinda, Belügyminisztérium Önkormányzati
Államtitkárság
Gelencsér Géza, Koppányvölgyi Vidékfejlesztési Közhasznú
Egyesület, elnök
dr. Görög Norbert, Emberi Erőforrások Minisztériuma
Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság,
főosztályvezető
Guiprechtné Molnár Erzsébet, Zalai Falvakért Egyesület
Gyebnár Péter, Fenntartható Térségért Alapítvány
dr. Gyergyák Ferenc, Települési Önkormányzatok Országos
Szövetsége, főtisztár
Gyopáros Alpár, Modern Települések Fejlesztéséért felelős
kormánybiztos
Halmai Gáborné Zsuzsa, Észak Hegyháti Mikrotérségi Unió,
szakmai vezető
Harazin Dorottya
Hegyess Orsolya, Belügyminisztérium Önkormányzati
Államtitkárság
Herczeg Zsuzsanna
dr. Horváth Anikó, Emberi Erőforrások Minisztériuma
Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság,
osztályvezető
dr. Horváth- Lukács Tibor
dr. Illés Boglárka, Emberi Erőforrások Minisztériuma
Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság,
ifjúságpolitikáért és esélyteremtésért felelős helyettes
államtitkár
Kajner Péter, Élő Tisza
Kárpáti Árpád
Kelemen Csaba, Regöly Község Önkormányzata,
polgármester
dr. Kiss Klára, Belügyminisztérium Önkormányzati
Államtitkárság Önkormányzati Főosztály
Kmettné Győri Szilvia, Hét Patak Gyöngye Natúrpark,
Alsómocsoládi Községfejlesztő és Szolgáltató Nonprofit
Kft.
Kontics Monika, Bakony és Balaton Keleti Kapuja
Közhasznú Egyesület
dr. Korpos Szabolcs, Hajdúszoboszló Város
Önkormányzata, jegyző
Koszeccz Sándor, Életfa Kulturális Alapítvány
Kovács Győző, Községek és Kistelepülések Országos
Önkormányzati Szövetsége
Kovács István, Hegypásztor Kör
Kovács Lajos, Klímabarát Szövetség, elnök
Kovács Péter, Vép Város Önkormányzata, polgármester
dr. Kovács Róbert, Helyi Observatórium, ügyvezető
Kovácsné Bárány Ildikó, Emberi Erőforrások Minisztériuma
Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság,
főosztályvezető
Kovácsné Guzsvány Andrea, Emberi Erőforrások
Minisztériuma Köznevelési Stratégiai Főosztály,
köznevelés-fejlesztési referens
Kozma Judit, Vas és Győr-Moson Sopron Megyei
Falugondnokok Szervezete
Köcse Tibor, Nagypáli Község Önkormányzata,
polgármester
Köteles László, Komlócska Község Önkormányzata,
polgármester

Kulcsár Sándor, Informatika a Társadalomért Egyesület,
szakértő
Kükedi Zsolt, helyi gazdaság- és közösségfejlesztési
szakértő
L. Ritók Nóra, Igazgyöngy Alapítvány, alapító, kuratóriumi
tag
László László
Lendvay Endre, Responsum Kft., ügyvezető
Lengyel Zoltán, Emberi Erőforrások Minisztériuma
Lente Zsuzsanna, Belügyminisztérium Önkormányzati
Gazdálkodási Főosztály
Magócs Krisztina, Lechner Nonprofit Kft.
Makkai Anikó, Belügyminisztérium Önkormányzati
Államtitkárság
Meskó Krisztián, Hegypásztor Kör
Mészáros Zsuzsanna
Mező József, Belügyminisztérium Önkormányzati
Államtitkárság
dr. Móricz Zsolt, Első Magyar Önkormányzati
Beruházáslebonyolító és Projektmenedzsment Kft.,
ügyvezető igazgató
dr. Mórocz Zsófia, Belügyminisztérium Önkormányzati
Államtitkárság
Mosóczy János, Innovációs és Technológiai Minisztérium
Nagy Attila, Sellye Város Önkormányzata, polgármester
Nagy Csilla, Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat, Szabolcs-
Szatmár-Bereg Megyei és Hajdú-Bihar Megyei Területi
felelős
Nagy Vilmos, Emberi Erőforrások Minisztériuma Család- és
Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság
dr. Nagyházi György, Innovációs és Technológiai
Minisztérium, szakmai tanácsadó
Nemes Gusztáv, Magyar Tudományos Akadémia
Németh László
Németh Nándor, Máltai Szeretetszolgálat
Nógrádi Zoltán, Mórahalom Város Önkormányzata
Novák Katalin, Emberi Erőforrások Minisztériuma, család-
és ifjúságügyekért felelős államtitkár
Nun András, Autonóma Alapítvány, igazgató
Nyíró András
Nyitrai Ákos
dr. Pári András, Emberi Erőforrások Minisztériuma Család-
és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság, osztályvezető
Pauló Tiborné, Garadna Község Önkormányzata,
polgármester
Pergő Margit, Berhida Város Önkormányzata,
polgármester, Települési Önkormányzatok Országos
Szövetsége, társelnök
Péterfi Ferenc
Pincz Attila
Pócsi Gabriella, Körösök Völgye Natúrpark Egyesület
Polgárné Sarok Edit, Magyar Natúrpark Szövetség
Radics László, Répceszemere Községi Önkormányzat
Ramháb Mária, Informatikai és Könyvtári Szövetség, elnök
Révai Mátyás, Cinka Panna Népfőiskola
Ruck Márton, Békés Megyei Önkormányzat Közgyűlése,
önkormányzati képviselő
Sári László
Schanda Balázs

Schmidt Jenő, Tab Város Önkormányzata, polgármester,
Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége,
elnök

dr. Sértő-Radics István, Községek és Kistelepülések
Országos Önkormányzati Szövetsége, Uszka Község
Önkormányzata, polgármester

Sisak Dávid, Klímabarát Települések Szövetsége

dr. Steiner Erika, Települési Önkormányzatok Országos
Szövetsége, főtitkár-helyettes

Süvegjártó Csaba, Iregszemcse Község Önkormányzata,
polgármester

Szabados Zsuzsanna, Éltető Balaton HACS, szakértő

Szabó Gellért, Szentkirály Község Önkormányzata,
polgármester, Magyar Faluszövetség, elnök

Szabó Krisztina, magánszemély (jelenleg egy
minisztériumban dolgozó)

dr. Szabó Tamás, Nemzeti Községi Szolgálati Egyetem
Államkutatási és Fejlesztési Intézet, címzetes főiskolai
docens, önkormányzati szakértő

Szabó Zsolt, Hahót Község Önkormányzata, polgármester

Szarka Attila, Árpádhalom Község Önkormányzata,
polgármester

Szedes-Kummer Mária, Zalai Falvakért Egyesület,
ügyvezető-titkár

Szedlák Attila, Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, elnöki
kabinetfőnök

Székely Rita, Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat, Magyar
Natúrpark Szövetség

Szekeres Katalin, Kékce Község Önkormányzata,
polgármester

Széles Csongor, Emberi Erőforrások Minisztériuma Család-
és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság, főosztályvezető
helyettes

Szendi-Stenger Hajnalka, Belügyminisztérium
Önkormányzati Államtitkárság

Szilvácsku Zsolt, Magyar Natúrpark Szövetség

Sztojka Zoltán

Takács Pálné, Szorgalmatos Község Önkormányzata,
polgármester

Tar Gyula, MARUTA

Tóth Csaba, Lesenceistvánd Község Önkormányzata,
polgármester

Tóth Ferenc, Belügyminisztérium Önkormányzati
Államtitkárság

Tóth József, Polgár Város Önkormányzata, polgármester,
Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége,
társelnök

Tóth Karolina, Települési Önkormányzatok Országos
Szövetsége, elnökségi titkár

Tóth Lucia Krisztina, Kisrécse Község Önkormányzata,
polgármester

dr. Trosits Bernadett, Miniszterelnökség, politikai
tanácsadó

Ujvári László, Balástya Község Önkormányzata,
polgármester

Üveges Gábor, Hernádszentandrás Község
Önkormányzata, polgármester

Varga Anikó, Nagycsaládok Országos Egyesülete,
szakértő

Varga Péter, IVSZ, agrárinformatikai munkacsoport
vezetője

Vargyai Vilmos, Uraiújfalu Község Önkormányzata,
polgármester

dr. Vitályos Eszter, Emberi Erőforrások Minisztériuma,
európai uniós fejlesztéspolitikáért felelős államtitkár

Weider Walter, Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat, főtitkár

Weingartner Balázs, Innovációs és Technológiai
Minisztérium Fenntarthatóságért Felelős
Államtitkárság, államtitkár

Wolf Péter, Pest Megye Önkormányzata, elnöki tanácsadó

Zaja Péter, Élő Falu Mozgalom

dr. Zongor Gábor, közigazgatási szakértő

3 MAGYAR FALVAK PROGRAM

3.1 Helyzetkép

A rendszerváltozást követő időben az országon belüli (belső) migráció jelentősen megnövekedett, melynek eredményeként falvaink egy részét, elsősorban a halmozottan hátrányos térségekben lévő kistelepüléseket a teljes elnéptelenedés és identitás-vesztés fenyegeti.

A mezőgazdaság szerkezeti átalakulása, az értelmiség kistelepülésekről történő kivonulása, az alapszolgáltatások (egészségügyi ellátás, oktatás, kultúra, vallásgyakorlás lehetősége, közösségi tér, posta, kereskedelmi szolgáltatások, közlekedés) minimálisra csökkenése vagy teljes megszűnése a falvak arculatára és funkciójára negatív hatást gyakorol. Az érintett falvakban lakók életminősége jelentősen romlott. Vonatkozik ez nem csak a lakhatási- és a munkavállalási körülményekre, hanem (a szórakozási-, a sportolási-, az egészségügyi-, az oktatási- és egyéb alapszolgáltatásokra vonatkozó) körülmények romlására is.

A mezőgazdaság technológiai és szerkezeti változása, valamint az ipar koncentrációja következtében az elmúlt évtizedekben a falvak helyzete és funkciója jelentősen megváltozott. A helyi mezőgazdasági funkciók helyett jelenleg a lakhatás, az életminőség biztosítása és a térségi gazdaság fejlesztése lett a fő feladatuk.

A kialakult településszerkezet életben tartása csak akkor lehetséges, ha megtaláljuk falvaink új funkcióját, lehetőséget biztosítunk az ott élőknek, hogy lakóhelyük környékén munkát találjanak, a mai kornak megfelelő szolgáltatásokat könnyen elérjék. **A vidék jelenleg csapdában van.** A kor igényeinek megfelelő szolgáltatások nem vagy nehezen elérhetők, mert kistelepüléseken nem kifizetődők, ezért már rég megszűntek, illetve megszűnőben vannak. Mindez néhány évtizeden belül visszafordíthatatlan változást eredményez, falvak tűnnek el örökre.

1. táblázat – Település típusok kihívásai és lehetőségei

	Kihívások	Lehetőségek
Agglomerációs települések – Kb. 800 település – Növekvő lakosság, aktív keresők 2/3-a ingázó	– szolgáltatások biztosítása, mert a szolgáltatások a városokban koncentrálnak – alkalmazkodás a változó munkaerőpiaci kihívásokhoz – a vidéki identitás fenntartása	– városi szolgáltatás-színvonal biztosítása
Idegenforgalmi szerepkörű települések – 38 település	– „overtourism”, a turisták kiszorítják a hagyományos közösségeket – kiürülő hagyományok, környezetszennyezés	– hálózatosodás, a turizmus adta lehetőségek kiterjesztése a környezetre
Hagyományos falvak, tanyás települések	– harc a földért és a tájért a különböző aktivitások között – az új és a régi lakosok közötti konfliktusok a település szerepéről	– képes arra, hogy magas jövedelmű háztartásokat vonzzon – könnyű hozzáférés a városi szolgáltatásokhoz és kultúrához – relatíve jó közlekedés
Hátrányos helyzetű apró- és kistelepülések – 900 település – csökkenő népesség	– a nagy távolságok miatt drága szolgáltatások – túl kicsi gazdaságok, könnyebben kitéve válságoknak	– természeti erőforrások hasznosítása – vonzó olyan cégeknek, melyeknek nincs szükségük gyakori városi kapcsolatokra – egyedülálló környezet

A lakosság életminősége közvetlenül kapcsolódik az elérhető közszolgáltatásokhoz és azok minőségéhez. Az oktatásnak, óvodai ellátásnak például kiemelt szerepe van a fiatalok, illetve a fiatal családok helyben tartásában, letelepedésében.

A lakossági és a vállalkozói visszajelzések alapján a helyi közszolgáltatásokra szükségszerű lakosságmegtartó és helyi gazdaságfejlesztést támogató eszközként tekinteni (új befektetéseket generál, a meglévő vállalkozások telephelyet bővítenek, bővül a foglalkoztatottság, illetve javul a foglalkoztatás minősége és hozzáadott értéke) és mindezekon keresztül fontos tényező a helyi versenyképesség tekintetében.

A különböző típusú együttműködéseknek jelentős szerepe van az egyes közszolgáltatások optimális feladatellátás-szervezési léptékének kialakításában, fenntartásában, illetve a megfelelő méretű szolgáltatási egységek működtetésében.

A minőségi, versenyképes közszolgáltatások biztosítását a lakosság és a vállalkozások részére a települések nagy része önállóan nem tudja biztosítani. Szükséges a térségi szintű együttműködés, a koordináció az érintett kormányzati szereplők és az önkormányzatok között. A települési önkormányzatok egyik fontos feladata lehet a településen élők kollektív fogyasztóvédelme.

3.1.1 Lakhatás

A vidéki lakáshelyzetet kettőség jellemzi. Egyrészt sok üres lakóingatlan van, az elvándorlás, valamint a bedőlt hitelek következtében. Másrészt nem áll rendelkezésre elég lakóingatlan a helyben maradó, de a családjuktól elköltözni szándékozó fiatalok részére, a letelepedést tervezők részére, illetve szolgálati lakásként az önkormányzatok, szervezetek, vagy vállalkozások részére. A lakhatási igénnyel rendelkezők többségének nem áll rendelkezésre elég forrás új ingatlan építésére, így a meglévő lakóingatlan állomány megvásárlásával, bérlésével és felújításával, kielégíthető lenne a letelepedők igénye.

3.1.2 Jövedelem

A vidéki lakosság jövedelme a verseny és közsférában egyaránt elmaradnak az országos átlagtól, így a nagyobb településen élők jövedelmétől. A mezőgazdaság mára elvesztette meghatározó jövedelemforrási szerepét vidéken, a települések nagy részén nincs számottevő mezőgazdaságból származó jövedelme a lakosoknak. Az ipar és a szolgáltató szektor Közép-Magyarországi, Nyugat-Dunántúli és a Közép-Dunántúli Régiókban biztosít meghatározó jövedelemszerzési lehetőséget, a többi régió esetében a közsféra a legnagyobb foglalkoztató. Az apró falvakban élők a jövedelem szerzés területén további, hátrányokat viselnek el, amelynek elsődleges oka a közösségi közlekedés hiánya.

2. táblázat - Havi kereseti átlag a települések mérete szerint

Régió	500 fő alatt	500-10 000 fő	10 000 fő felett
Budapest			241 037
Dél-Alföld	115 030	134 102	171 697
Dél-Dunántúl	109 726	142 340	179 941
Észak-Alföld	109 819	128 192	171 900
Észak-Magyarország	122 683	143 704	180 005
Közép-Dunántúl	151 056	175 617	199 097
Közép-Magyarország	164 111	185 681	212 201
Nyugat-Dunántúl	149 234	168 210	189 582

Axiómának tekinthető, hogy a magyarországi falvak, vidéki területek között olyan jelentős különbségek léteznek, amelyek alapján nem alakítható ki olyan minden településre egyformán alkalmazható beavatkozás, amely a megélhetés, illetőleg a népességmegőrzés helyzetét mindenütt, egyformán képes előnyösen befolyásolni.

A gazdaságfejlesztés területén a települések elsősorban önállóan próbálkoznak, holott az ipari és szolgáltató szféra befektetői elsősorban térségi szemlélettel keresik az új beruházások helyét. A befektetők által preferált szempontok között az ipari park vagy elérhető telek és infrastruktúra előtt szerepel

- a térség elérhetősége (közúti, vasúti távolságok),
- a térségben rendelkezésre álló humán erőforrás,

- a hiányzó humánerőforrás letelepedésének lehetősége (lakhatás, helyi szolgáltatások), valamint
- a bejáráshoz szükséges térségi közlekedés.

A potenciális befektetők részére jelenleg nem állnak rendelkezésre olyan szolgáltatások, amelyek a meglévő adatok, illetve a térség potenciális lehetőségei alapján segítenének befektetési helyet találni. A befektetők így elsősorban a nagyobb városok köré telepítik az új létesítményeket.

A kisebb települések önállóan nem tudják biztosítani a térségi szempontjából meghatározó méretű vállalkozások letelepedését, ehhez fontos lenne a térségi gazdaságfejlesztési szemlélet kialakulása. Új vállalkozások letelepedése nélkül, azonban a térségbe nem áramlik új jövedelem, nem jön létre meghatározó vásárlóerő és így a helyi mikrovállalkozások sem jutnak jövedelemhez. A helyi termék értékesítés, rövid ellátási lánc, valamint a térségen belüli szolgáltatásokat biztosító vállalkozások működéséhez új, a térségben meghatározó méretű vállalkozások letelepedése szükséges.

Az új vállalkozások számára, a döntés meghozatalához szükséges a valós információk elérése, valamint garancia a hiányosságok felszámolására (például: út megépítése). A térség gazdaságfejlesztési tervénél fontos figyelembe venni, hogy mind a vállalkozások, mind a hiányzó humánerőforrás letelepedéséhez a szolgáltatási környezetet előre biztosítani kell, annak létrehozását nem lehet elvárni a betelepülő lakosoktól és vállalkozásoktól.

A megélhetést befolyásoló feltételek biztosítása eltérő időt vehet igénybe: egy út megépítése, felújítása – amennyiben ez a megélhetést biztosító feltétel, illetve a fejlődés gátja – vagy egy képzést biztosító helység kialakítása készen lehet pár hónap alatt, míg a helységben lévő emberek eredményes okítása akár években mérhető, a hosszú távú eredményt biztosító szemlélet (életmód) változás pedig még hosszabb idő lehet.

3.1.3 Szolgáltatások

A lakosok és a vállalkozások a lakhatásukhoz, működésükhöz szükséges szolgáltatásokat egységesen kezelik, nem választják szét az kormányzat, az önkormányzat, vagy a vállalkozások által üzemeltetett vállalkozásokat. A szolgáltatások elvárása mára nem településekhez, hanem térségekhez kötődik, így a szolgáltatások nyújtása területén is fontossá vált a térségi koordináció, együttműködés. A szolgáltatások a gazdaságfejlesztés versenytényezőjévé váltak, mert csak meglétük esetén biztosítható a szükséges humánerőforrás térségi letelepedése.

A térségi szolgáltatások meglétének, színvonalának mérésére nem áll rendelkezésre egységes módszertan (térségi szolgáltatási színvonal mérése, elérhető szolgáltatási minimum meghatározása), adatbázis, így az egyes térségek szolgáltatási környezete csak helyben megismerhető, ami versenyhátrányt jelent a vidéki térségek részére.

A szolgáltatások közé tartoznak

- a közszolgáltatások (állami és önkormányzati),
- a közösségi közlekedés,
- a falugondnoki szolgáltatás,
- a vállalkozások által biztosított szolgáltatások (kereskedelem, szolgáltatás),
- a térségi elérhetőségét biztosító utak,
- a lakhatás és a vállalkozások működését támogató infrastruktúra (digitális infrastruktúra, környezetvédelem, megújuló energia).

A szolgáltatások fejlesztésére jellemző, hogy jelenleg nincs olyan egységes adatgyűjtés, információs rendszer, amely alapján – akár térségi szinten is – pontos adat nyerhető, hol, milyen szolgáltatás és

milyen feltételrendszerrel érhető el. A párbeszéd, koordináció hiánya több területen is jelentkezik, a szolgáltatásokhoz kötődő résztvevők nem tudnak egymásról, nincsen közös fórum a tapasztalatcserére.

A minőségi és méltányos, az állam által garantált közszolgáltatásként megvalósuló köznevelési rendszer – amely az európai társadalmi és gazdasági térben sikeresen alkalmazkodni képes fiatalokat készít fel az egész életen át tartó tanulásban való sikeres részvételre – elengedhetetlen feltétele a korszerű képzési körülmények biztosítása. Az iskola – ezen belül különösen az alsó tagozat – szerepe a kistelepüléseken meghatározó.

A kistelepüléseken betöltetlen háziiorvosi praxisok növekvő száma és a háziiorvosok magas átlagéletkora miatt egyre nehezebben biztosítható az egészségügyi alapellátás.

Nagy szükség van jelenleg az idősellátásban a férőhelyek bővítésére. A meglévő idős otthonokban zsúfoltság van, hosszú a várakozási idő.

A világon egyre meghatározóbbá válik az eszközök/szolgáltatások közvetlen megosztáson alapuló ún. közösségi gazdaság (sharing economy) térnyerése (például: közlekedés (telekocsik), ingatlan bérbeadás) Napjainkban még a sharing economy kifejezetten a magánszolgáltatások rendkívül fogyasztó-közeli világára koncentrál.

A falugondnokság a vidékfejlesztés szelíd módszere. Nem kötelező önkormányzat feladat a falu- és tanyagondnokság. 1990-től működnek falu- és tanyagondnoki szolgálatok. 600 főig falu, a külterülettel, vagy egyéb belterülettel rendelkező települések esetében egy körzetben: 70-400 főig tanyagondnokság. A falu- és tanyagondnoki szolgálat igénybevétele ingyenes.

A falu- és tanyagondnokság feladata a szolgáltatásokhoz való hozzáférés (például: nevelési, oktatási, kulturális, kereskedelmi, egészségügyi, szociális, államigazgatási) biztosítása, teljes körű segítése (például: ügyintézés, szervezés, nyomon követés). A falugondnok nem sofőr, a szállítási tevékenység csak eszköz ahhoz, hogy a sokrétű feladatait ellássa. A szolgálatnak csak egy eleme a szállítás. Jelenleg 1500 falu- és tanyagondnokságról beszélünk. A fenntartók többségében önkormányzatok, de működtetnek szolgálatokat az egyházak, egyesületek, sőt önkormányzati, kistérségi intézmények is.

A falugondnoki szolgáltatás működésében a 200 és 600 fő lakosságszám esetén nem fér bele a menetrendszerinti közlekedéshez való rácsatlakozás biztosítása.

A kis önkormányzatok számára, meglévő erőforrásaik mellett, még térségi együttműködésben is jelentős kihívás a beruházási projektek tervezése, kivitelezése. Tapasztalat, hogy a beruházások a térségi koordináció hiányában nem érnek össze. Az infrastruktúrafejlesztéseket a valós szükségletekre kell, alapuljanak, térségi koordinációban végzett tervezéssel és hatékony, a helyi erőforrást figyelembe vevő kivitelezéssel.

A közösségi közlekedés fejlesztése kiemelt és önálló területe a Magyar Falvak Programnak. A jelenlegi közösségi közlekedési szolgáltatások nem járulnak hozzá a lakosság megfelelő életminőségéhez, így a vállalkozások működését is gátolják. A meglévő erőforrások térségi igények és koordináció alapján történő felhasználása jelentős változást eredményezhet ezen a területen és közvetlenül járulhat hozzá az életminőség javulásához, a szolgáltatásokkal egybekötött falubusz szolgáltatás koordinált fejlesztésével és a digitális lehetőségek felhasználásával.

A települési alap és digitális infrastruktúra messze elmarad a várositól, és ezzel megnehezedik a helyben tartás vagy beköltözés megteremtését.

A mezőgazdasági földek magántulajdonú tulajdonosi vagy földbérleti használata során jellemzően megszüntetésre, beszántásra kerültek a belterületet és a közutakat védő, vízelvezető övarkok. A klímaváltozás és a művelési mód megváltoztatásának hatására a külterületi csapadékvíz – különösen

extrém időjárási viszonyok esetén – a termőföldet a közutakra mossa és ezzel akadályt képez a közlekedésben, illetve a belterületet víz- és sár önti el, nem ritkán havária-helyzetet okozva (havária: az embertevékenység során bekövetkező váratlan, hatásában jelentős, nem szándékosan okozott esemény, amely veszélyezteti az emberi egészséget vagy környezetet). A közutakra csatlakozó mezőgazdasági földutaknál a sárrázók hiánya miatti szennyeződés balesethelyzeteket, közlekedési nehézségeket okoz.

3.1.4 Közösség

A vidék, a kistelepülések gazdasági bázisa (élelmiszertermelés és kapcsolódó élelmiszeripar), humánerőforrás adottságai, társadalmi-gazdasági kapcsolatrendszere, a megőrzésre méltónak tartott gazdálkodási-, tájhasználati hagyományok, a természeti adottságok és az ehhez kapcsolódó értékek is jelentősen átalakultak.

A gazdasági szerkezet váltás következményeként a vidék népességmegtartó képessége és a vidéki népesség képességmegtartó ereje jelentősen lecsökkent, az elmúlt néhány évtized leforgása alatt. A vidék nem tudta követni a változásokat. Az „okos” megoldások sok esetben késve, vagy egyáltalán nem jutnak el több vidéki településre. A mára alapkövetelménynek tekinthető szélessávú hálózatos szolgáltatásokra (ha az műszakilag el is érhető lenne a kevésbé népes településeinken) gazdasági szempontok alapján még előfizetéses rendszerben is alig akad vállalkozó gazdasági társaság.

Az Európai Unió támogatásával vidéki közösségi tereink jó része megújult az elmúlt években, de azok fenntartására – a települések jelentős részén – sem személyi, sem működési költség nem áll rendelkezésre.

Számos térségünkről elmondható, hogy a helyi közösségek elvesztették „gyökereik” jelentős részét, egyre kevésbé jellemzőek a közösségen belüli és a települések közötti együttműködések.

Az elmúlt években több kísérleti program, központilag, illetve megyei és lokális szinten támogatott pályázat tűzte ki célul a települések értékeinek rendszerezett számba vételét. Ugyanakkor máig nem született működő módszertani iránymutatás arra vonatkozóan, hogy ezeket az értékeket hogyan lehetne a vidék gazdaságfejlesztő tényezőjévé alakítani. Az uniós és a hazai fejlesztési forrásokból létrejött közösségi terek (például: IKSZT-k, teleházak, inkubátor házak) új, központilag támogatott funkciókkal bővített működtetése erre a kihívásra is választ adhat. Erre a kihívásra jelenthet megoldást a vidék számára a korszerű infrastruktúrákban elindított közösségi-, vállalkozói kultúra fejlesztő kísérleti programok.

A digitális kompetencia, mint kulcskompetencia mindennapi használata a társadalmi kirekesztődés, illetve befogadás meghatározó tényezőjévé vált, ezért mind európai, mind hazai szinten széleskörű összefogásra van szükség ahhoz, hogy minden állampolgár a digitális közösség aktív tagjává váljon.

3.1.5 Fejlesztéspolitika

A hazai és uniós forrásból indított fejlesztési programok jelenleg nem támogatják a komplex, integrált, térségi fejlesztéseket. A konstrukciók elsősorban ágazatok alapján elérhetőek és az egymásra épülő projektek megvalósítása nem koordinálható a rendszerben. Az egy térségben tervezett fejlesztések koordinálására nem áll rendelkezésre támogató szolgáltatás, térségi erőforrás. A települések, térségek, térségi célcsoportok több ágazati stratégia elkészítésére is kötelezettek, amelyek nincsenek összhangban egymással, helyben hiányzik a koordináció így a szinergikus erőforrások elvesznek, a fejlesztések hatékonysága romlik.

A komplex programok kialakítására több próbálkozás is történt, de programszerű működésben, csak a leghátrányosabb kistérségek programja működött, amely lehetővé tette több operatív programból történő finanszírozást, térségi komplex fejlesztések számára. Az uniós fejlesztési programok nem

követik a gyorsan változó körülményeket. Például a jó kormányzás eredményeképpen olyan helyzet alakult Magyarországon, amikor nem a munkanélküliséget kell kezelni, hanem egyre inkább a munkaerőhiányt. Ezért az új támogatási konstrukciókban paradigmaváltásra van szükség, a munkahelyteremtés mellett fokozottan kell koncentrálni a munkaerő megtartására, helyben tartására!

3.1.6 Együttműködés

A lakossági és a vállalkozói visszajelzések alapján a helyi szolgáltatásokra szükségszerű lakosságmegtartó és helyi gazdaságfejlesztést támogató eszközként tekinteni (új befektetéseket generál, a meglévő vállalkozások telephelyet bővítenek, bővül a foglalkoztatottság, illetve javul a foglalkoztatás minősége és hozzáadott értéke) és mindezekon keresztül fontos tényező a helyi versenyképesség tekintetében.

A különböző típusú együttműködéseknek jelentős szerepe van az egyes szolgáltatások optimális feladatellátás-szervezési léptékének kialakításában, fenntartásában, illetve a megfelelő méretű szolgáltatási egységek működtetésében.

A Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkársága által végzett kutatások alapján jelenleg a helyi és megyei önkormányzatok között, valamint az önkormányzatok és a kormányzati szervezetek között alacsony az együttműködési hajlandóság. Nem alakult ki a horizontális és vertikális koordinációk és együttműködések rendszere, nem áll rendelkezésre elegendő erőforrás az együttműködések létrehozására és a koordinációk lefolytatására.

Az együttműködésekben nagyok a területi különbségek, illetve jelentősen eltér a létező együttműködések tartalma is. Az önkormányzatok elsősorban saját feladataik ellátására lépnek be együttműködésekbe.

A települések és az érintett kormányzati szervezetek összességében jelentős erőforrásokkal rendelkeznek, amelyek sokszor párhuzamosan működnek, nem használják ki a szinergiákat. A fejlesztések tervezése és megvalósítása kapcsán is jelentős erőforrás a szinergiák létrehozása és felhasználása. A térségi szintű együttműködés és a koordináció így mind a tervezés, mind az üzemeltetés során hatékonyságot növel.

3.2 Célok megfogalmazása

A Magyar Falvak Program **fő célja a helyben maradás és a vidéken történő letelepedés ösztönzése.** Nemzeti érdekünk, hogy a vidék ne ürüljön ki, hanem a városi élet teljes jogú alternatívájaként jelenjen meg, visszavárva a külföldön dolgozó magyar fiatalokat is.

A kitűzött cél a megélhetés lehetőségének a biztosítása, a szolgáltatások elérhetőségének a megteremtése és a közösségbe történő beilleszkedés elősegítése a közösségek erősítése által érhető el. A népességmegtartás és lélekszámban történő növekedéshez kormányzati akaratra, térségi és települési szándékra, valamint a térségben lévő humán erőforrás megerősítésére van szükség.

A letelepedés, illetve helyben maradás alapfeltételei közül a legfontosabbak a lakhatási feltételek, a jövedelemszerzés lehetősége, az életminőség biztosítását jelentő szolgáltatások megléte és elérhetősége, valamint a befogadó helyi közösségek működése.

A megfelelő alapfeltételek biztosítása esetén a faluról általánosan meglévő a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos kép megváltozik, és a kialakulhat az kívánt életminőséget biztosító lakóhely képe. Az új képnek sugározni kell a falu meglévő valódi értékeit.

A fő cél elérését biztosító **részcélok**:

- **Lakhatás** feltételeinek biztosításával támogatni a helyben maradókat, illetve letelepedni szándékozókat.
- Támogatni kell az **ipari és szolgáltató vállalkozások betelepülését** a működéshez szükséges humánerőforrás térségi letelepedésének biztosításával, valamint a szükséges szolgáltatások térségi elérésével. Térségi gazdaságfejlesztési programokra van szükség.
- A **szolgáltatások térségi szintű fejlesztésével** biztosítani a helyben lakók életminőségét, valamint a vállalkozások letelepedését. Meg kell határozni a térségi minimum szolgáltatásokat, illetve biztosítani kell azok elérhetőségét. A fejlesztési programok tekintetében ehhez a minimum szinthez kell igazítani a tervezett fejlesztéseket.
- A **falugondnoki szolgálat** és falubusz feladatfinanszírozásának felülvizsgálata, a külterületi lakott részek általi elérhetőség biztosítása, a szükséges szabályozási és támogatási korrekciók elvégzése. A falugondnoki szolgálat folyamatosan, a jövőben is a település minden lakosa számára biztosítsa a helyben nem megtalálható közszolgáltatásokhoz a hozzájutást.
- **Közösségi közlekedés és az úthálózat fejlesztése** a szolgáltatások elérése és a vállalkozások letelepedésének és működésén érdekében.
- Digitális Jólét Program elemeinek, **digitális infrastruktúra** (például: szélessávú internet) és szolgáltatások helyben elérhető biztosítása.
- Befogadó, helyi értékeken és identitáson alapuló **közösségek fejlesztése**, innovatív helyi kezdeményezések támogatásával, a meglévő közösségi terek felhasználásával, újra pozicionálásával.
- A térségben a közcélú, **közszolgáltatást szolgáló ingatlan és infrastruktúraállomány fejlesztése**, felújítása, valamint ahol ez releváns az ezekben nyújtott szolgáltatásokhoz kapcsolódó eszközállomány megújítása, kibővítése, fejlesztése.
  - oktatás,
  - egészségügyi alapellátás,
  - szociális alapellátás,
  - a foglalkoztatás és az életminőség javítását szolgáló családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatásoknak helyt adó ingatlanok.
- **Térségi együttműködések létrehozása**, a térség gazdaság szerkezetéhez igazodva a lakhatás életminőségének és a gazdaság fejlesztése érdekében.

3.3 Javaslatok

3.3.1 Lakhatás

Javasoljuk a meglévő ingatlanállomány lakhatási célú felhasználását elősegítő, a falun lakást/családi házat vásárlók részére kiemelt támogatást biztosító lakásvásárlási program elindítását. Ezzel párhuzamosan Szükséges a „CSOK” specializált kiterjesztése, megnövekedett támogatással a falura költözők számára. Építési telkek kialakítására állami támogatási program meghirdetésével kell ösztönözni a helyi önkormányzatokat. Szükséges, hogy a kereskedelmi bankok a jelenlegi gyakorlattal ellentétben, nyújtsanak hitelt a falvakban építkezni szándékozóknak. Ez állami garanciavállalással érhető el.

A térségben lakó fiatalok önálló életkezdésének lehetséges támogatása a „fecskeház program”, amely alap lakhatási szolgáltatásokat biztosít az érintett korosztály része, rövidebb 2-5 éves időszakra. Az alacsony költségű lakhatás biztosítja, hogy a fiatalok megalapozhassák pénzügyi helyzetüket.

A térségi szolgáltatások biztosítása érdekében kiemelten fontos megfelelő színvonalú szolgálati lakások biztosítása. A meglévő szolgálati lakások felújításával, illetve új lakások kialakításával teljesíthetők az igények.

3.3.2 Jövedelem

Ipari és szolgáltató vállalkozások letelepedésének támogatása kapcsán elsődleges célkitűzés a magas hozzáadott értékű tevékenységek letelepítése vidéken, mert ezek húzóerőként hathatnak a térség egyéb gazdasági szereplőire (szolgáltató ágazat, beszállítók stb.) számára. Ezen túl számos egyéb előnye is van a magas hozzáadott értékű tevékenységnek, hozzájárulhat a K+F+I tevékenység felfutásához, a szakképzéshez, de a térségről alkotott külső és belső kép javítása is rendkívül fontos következmény lehet.

Térségi gazdaságfejlesztés keretében vállalkozások letelepedésének ösztönzése szükséges, képzett munkaerő biztosításával. (adókedvezmények a cégeknek és a dolgozóknak) A vállalkozások letelepedésének és működésének feltétele a helyi, térségen belüli közlekedés megoldása. (a helyi közlekedés kiszélesítése és összhangjának a megteremtése) A jövedelem biztosításának másik lehetősége a távmunka, amelyhez széles sávú, gyors internet elérés szükséges minden településen. A helyi mikro és kisvállalkozások fejlesztése a helyi fogyasztói piac, vásárlóerő növekedésére épülhet, amelyhez megfelelő támogatási rendszer szükséges. A falun élők bérezésének el kell érnie a városi szintet, sőt a falun élést dotálni kell, mert máshogy nem lehet a fiatalok elvándorlását megállítani.

A fiatalok helyben tartása és a letelepülők részére megfelelő jövedelemszerzési lehetőségek biztosítása. („Lépj a piacra” program kiterjesztése és a támogatási összeg növelése a falun vállalkozni kívánók részére)

A térségi gazdaságfejlesztési program főbb elemei:

- Térségi erőforrásokat, helyzetet bemutató adatok, információk gyűjtése a vállalkozások szempontjai alapján, a vállalkozások számára hozzáférhető adatbázisba. Befektetési ügynökség, szolgáltatás létrehozása megyei szinten, a megyéhez tartozó térségek gazdaságfejlesztésének támogatására.
- Vállalkozás típusok szegmentálásával, a térségi erőforrások, lehetőségek figyelembevételével. Meghatározott szempontok alapján a kiemelten támogatandó ágazatok (valójában alágazatok, vagy termékek/termékcsoportok) meghatározása.
- A fejlesztés szempontjából potens célcsoport (vállalkozók) azonosítása. (Ez magában foglalja a már a térségben működő vállalatok, illetve az oda betelepülni hajlandók felkutatását, azonosítását.)
- Üzleti infrastruktúra fejlesztése (ipari parkok, inkubátorházak, digitális hozzáférés stb.).
- A térségben vállalkozni képes és szándékozó fiatalok megszólítása, vállalkozói alapképzésük, tanácsadásuk és mentorálásuk biztosítása (szükség esetén kezdőtőkével). A tanácsadási program nem csak a fiatal vállalkozókra terjedne ki, hanem minden résztvevőre. Célunk, hogy segítsük a vállalkozóvá válást, üzleti képzéseket, mentorálást, különböző gyakorlati lehetőségeket, illetve speciális ösztöndíjakat (vállalatvezetőknek is) biztosítsunk.
- Vállalati kapacitásfejlesztés (telephely, gépek stb.), a felmért piaci igényeknek megfelelően. Rendkívül fontos a betelepülő vagy helyben működő és fejleszteni kívánó vállalatok támogatása, a lehetséges legmagasabb támogatási intenzitás mellett.

3.3.3 Szolgáltatások

Az élehető település feltételeinek megteremtéséhez szükséges a térségi szolgáltatási minimum meghatározása. A térségi önkormányzatok együttműködésének ösztönzése a szolgáltatás fejlesztés területén.

A magyarországi kistélepülési önkormányzati igazgatásban domináns társulások együttműködések, feladat-ellátási és -fejlesztési koordinációknak a jelenleginél erőteljesebb központi pénzügyi támogatása, finanszírozása akár pályázati, akár normatív alapon.

A jelenleginél hatékonyabb helyi feladatellátás segítéséhez különböző speciális koordinációs fórumok életre hívása, működtetése. Cél, az adott szakterületen működő önkormányzatok, érintett állami intézmények, feladatellátók (legyen az közintézmény, vállalati szektor, civil szereplők) közötti érdemi kommunikáció kialakítása: Tankerületi Közoktatási Tanács, Járási Szociális Kerekasztal, Járási Egészségügyi Kerekasztal, Járási Településüzemeltetési Koordináció, Járási Gazdaságfejlesztési Koordináció, Járási Közfoglalkoztatási Koordináció, Járási Kulturális és Sport Koordináció.

A kistélepülési feladatellátáshoz kapcsolódó állami költségvetési normatívák (különösen a társult feladatellátásoknál) felülvizsgálata, a valós igényekhez igazítása – akár egy átfogó önkormányzati finanszírozási koordinációs fórum életre hívása az Önkormányzatok Nemzeti Együttműködési Tanácsa (ÖNET) vagy attól elkülönülő formális keretek között az önkormányzati szektor (szövetségek) és a kormányzat illetékes szereplői (Emberi Erőforrások Minisztériuma, Miniszterelnökség, Belügyminisztérium, Pénzügyminisztérium) között. Állami feladatfinanszírozási forrás biztosítása a kistélepülési önkormányzatok részére.

Az 50 fős időszothonok létesítését támogatja az Európai Unió, így pályázati forrásból is lehetőség nyílna a megvalósításra.

A közösségi gazdaság vívmányai ma még elsősorban az urbanizált térségekre (nagyvárosok, agglomerációs övezetek települései) koncentrálódnak, de várhatóan folyamatosan fokozódó jelenléttel számolhatunk a térnyerésükkel a falusias, rurális, vidéki térségekben, ez indokolja a téma időszerűségét.

Településszerkezettől és település fragmentációtól függően az aprófalvas térségekre, illetve a ritkább, de nagyobb településekkel rendelkező térségekre két modell kidolgozása a falugondnoki és falubusz feladatellátás és elérhetőség biztosítására.

Adókedvezmény: távolabb dolgozó az igazolt közlekedési költségének egy jogalkotó által meghatározott részét levonhassa az adóalapjából.

Javasolt akár egy országos tematikus konzultáció kezdeményezése az önkormányzati szövetségek és a központi kormányzat között az „ingyenes tömegközlekedés” lehetősége kapcsán.

Az „ingyenes közösségi közlekedés” biztosítása a különböző köz- és piaci magánszolgáltatások szélesebb társadalmi elérhetőségét, bevonását (inkluzivitását) erősíthetné.

Amennyiben tankötelezettség esetén az óvoda, általános iskola, szakiskola nincs a lakóhely szerinti településen, a tankötelezett számára lakóhely és az óvoda, általános iskola és szakiskola közötti közösségi közlekedés ingyenessé tétele – állami kompenzáció a közösségi közlekedési társaság részére a kieső bevétel ellensúlyozására.

Településeket összekötő utak fejlesztése, állami pályázat forrás biztosítása a kistélepülési önkormányzatok részére.

Állami pályázati forrás biztosítása a kistelepülési önkormányzatok részére a belterületet védő övárkok helyreállítására, illetve kiépítésére. Érintett mezőgazdasági termelők számára kárenyhítési kötelező előírások: helyreállítási kötelezettség, művelés mód előírása (pl. lejtős mezőgazdasági földterületen a közúttal párhuzamos szántás előírása a lefolyó csapadékvíz és sár természetes megfogására), közúti csatlakozások esetén a mezőgazdasági földutaknál 30-50 m hosszúságban sárrázók kiépítésének előírása, be nem tartás esetén agrártámogatás részleges megvonása).

A 25-64 éves aktív korú felnőttek 60 %-a, vagyis 3,4 millió munkavállaló korú felnőtt állampolgár digitális kompetenciái legfeljebb alapszintűek vagy teljesen hiányoznak.

IT mentorok alkalmazása a 3.000 fő lakosságszám alatti településeken heti 10 órában, akik segítenek az ügyfélnek, a (köz)szolgáltatást igénybe vevőnek az elektronikus kapcsolattartásban, ügyintézésben.

A térségi szolgáltatás fejlesztésben alapozni kell a digitális „okos” megoldások felhasználására a következő területeken:

- meglévő erőforrások „okos” megosztása, ,
- kommunikáció, információ továbbítás,
- kereskedelem,
- „sharing economy” (például: telekocsi, eszközök megosztása, szolgáltatások igénybevétele),
- infrastruktúra üzemeltetés (például: világítás),
- szolgáltatások igénybevétele (például: szociális, idős ellátás, posta).

A programon belül a fejlesztési forrásokat elsősorban a településeken található kábelhálózat kiváltására és ez által még nagyobb sebesség és IP elérhetőség irányába kell tolni. A megfizethetőség kulcskérdés: ezért azt ki kell mondani, hogy elérés díja maximum 5.000 Ft lehet korlátlan használat esetén.

Fontos az ingatlanok napelemmel való támogatása a napsütötte órák számát vizsgálva. Ingatlanonként 5 KW. A mezőgazdasági területeken a biogáz üzemek elterjesztése. A területek karbantartása és a földek kizsigerezésének a megállítása a vidék alapvető érdeke. Geotermiában nagyon gazdag a vidék. Települések fűtési rendszerének a rendezése, valamint új mezőgazdasági kultúrák bevezetése a megélhetés egyik alapja.

1970-es évek óta a településen lévő hálózatok rekonstrukciója várat magára. Az elmúlt 50 évben nagyon elhasználódtak a rendszerek. Ezeknek a pótlására megtakarított amortizációból származó összeg nem áll rendelkezésre. A teljes ivóvíz hálózat hossza 92.500 km. Ebből 45.000 km 30-50 év közötti cső. A víz-közmű szektoron belül az évi veszteség nagysága közel 35 Mrd Ft/év. Állami támogatások ezt pár milliárd Ft-ra csökkentik. Ez csak az éves üzemeltetést jelenti, amiből tisztán látszik, hogy cserére pénz nem áll rendelkezésre. Természetesen ez az intézkedés az 5.000 fő alatti településeket érinti elsődlegesen. A közművek bekötése sarkalatos pont. Javaslat ezen település típusoknál az ingyenesség.

Nagyon sokat változott előnyére a települési hulladékgyűjtés. Köszönhető az ISPA, majd a KEHOP finanszírozásainak. A mostani közszolgáltatás egy sokkal centralizáltabb az erőforrásokat jobban kihasználó, de hosszútávon ebben a formában nem önfenntartó rendszer. Cél azon meglévő hulladéktelepek rekultivációja, ami már nem felel meg hatályos jogszabályoknak.

A falugondnoki szolgálat, a 200 fő alatti települések esetében munkanapokon, munkaidőben reggel, délben és délután biztosítsa a lakosok számára legközelebbi tömegközlekedéshez való hozzájutást. A 200-600 fős település esetében térségi vagy járási hatáskör lenne a menetrendek összehangolása

(MÁV, VOLÁN) és vétójoga. A VOLÁN általi feladat-ellátás sem az önkormányzatoknak, sem a lakosoknak nem jelenthet nagyobb anyagi terhet mint most.

A közösségi közlekedési díjak a lakosság meghatározó részének megnehezíti vagy ellehetetleníti a lakóhelyüül szolgáló településnél távolabb lévő munka- és oktatási/képzési lehetőségekhez való hozzáférést.

3.3.4 Közösség

A megújult szolgáltató közösségi terekben elérhetővé kell válnia a gazdaságfejlesztési hálózatokban, a közművelődésben és a humán fejlesztésben dolgozó szakemberek szolgáltatásainak, a XXI. századi digitális alapinfrastruktúrának. Fontos ugyanakkor a közösségek összetartozását, innovatív kezdeményezéseinek megvalósulását elősegítő, helyben elérhető személyek támogatása, a meglévő segítő hálózatok tagjainak képzése, szelekciója, a települési / térségi animátorok és IKT mentorok alkalmazása is. A jelen és a jövő gyermekeinek folyamatos közösségi, vállalkozási, környezeti, értékalapú szemléletformálása is részét kell, hogy képezze a humán erőforrások fejlesztésének.

Alapvető fontosságú, hogy minden településen legyen elérhető, igénybe vehető a szélessávú internet, aminek kötelező kiépítését és központilag támogatott szolgáltatását külön jogszabályban kell előírni. Megfontolandó a szélessávú internet elérhetőségének alapszolgáltatássá minősítése, akár egy nemzeti szolgáltató szervezet funkció bővítésével, vagy önálló létrehozásával is. Ugyancsak elengedhetetlen a meglévő közösségi terek fenntartását biztosító működési költségek (bér, rezi támogatási rendszer kialakítása) normatív finanszírozása, akár a szolgáltatások elérhetőségét és a minőségbiztosítási előírásait rögzítő jogszabályban kötelezően előírt állami feladatként.

Szükséges a meglévő falu image megváltoztatása, amihez paradigmaváltásra van szükség a gondolkodásban és a megvalósítási módokban is. A falu image-hoz értékeknek, magas életminőségnek és létbiztonságnak kell kapcsolódnia, melyet országos szinten marketingelni szükséges. (Például: a falumegújítási program kiterjesztése és propagálása, Falvak éve legyen a 2020-as év, Falvak éjszakájának a kiterjesztése, faluról jött híres emberek bemutatása, online marketing technikák igénybevétele).

3.3.5 Fejlesztéspolitika

Önálló komplex, integrált vidékfejlesztési operatív program készítése a 2021-2028 időszakra, amelyben térségi fejlesztéseket egy program keretében lehet megvalósítani nem pedig több egymásra épülő operatív program pályázati rendszereiből.

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kiterjesztése, és áttekintése, komplex, integrált programok készítése.

3.3.6 Együttműködés

A lakosság és a vállalkozások részére elérhető közszolgáltatások, a fejlesztések minőségének és hatékonyságának növelése érdekében szükséges a települési önkormányzatok és köztisztviselők, önkormányzati szervezetek, kormányzati szervezetek együttműködésének fejlesztése, az egyes szervezeteknél rendelkezésre álló erőforrások koordinált felhasználása, fejlesztése, a tudás és információk megosztása, hálózatok fejlesztése és működtetése.

A jogszabályoknak a térségi együttműködés lehetőségét kell biztosítaniuk, kötelezettség nélkül.

A területi együttműködésben érintett kiemelt szervezetek:

- települési önkormányzatok,

- köztisztviselők,
- a kormányzati szervezetek járási szintű szervezetei (például: megyei kormányhivatalok, SZGYF, Tankerületi Központ),
- megyei önkormányzatok.

Az együttműködéssel érintett területek:

- gazdaságfejlesztés, turizmus, vállalkozási környezet,
- oktatás, egészségügy, szociális ellátás,
- közlekedés,
- közszolgáltatások,
- infrastruktúra üzemeltetés,
- fejlesztés.

A térségi együttműködések elsősorban a térségi gazdaság térségi szervezetei által kell, hogy meghatározott legyen. A falvak lakosságának napi rendszerességű utazási irányát elsősorban a térségi gazdaság térbeli elhelyezkedése szabja meg. Az életminőséghez tartozó szolgáltatásokat is az utazási irányban fogják keresni, igénybe venni. A térségi együttműködések így szükségszerűen átlépik a járás és megyehatárokat is.

Az együttműködés, a koordináció és a hálózatok létrehozásához, üzemeltetéséhez több terület fejlesztése szükséges. Az együttműködés sikeressége és hatékonysága elsősorban a résztvevők motivációján, kompetenciáján, valamint az alkalmazott módszertanon alapul. Fejlesztendő területek:

- Együttműködésben résztvevő személyek kompetencia és ismereti fejlesztése. A polgármesterek, intézmény-, és szervezetvezetők esetében fontos, hogy motiváltak legyenek, ismerjék az alkalmazandó módszertanokat és rendelkezzenek a megfelelő kompetenciákkal (kommunikáció, együttműködés, konfliktuskezelés, mediálás, moderálás, facilitálás).
- Az alkalmazható együttműködési és koordinációs módszertanok meghatározása. Az együttműködés és koordináció módszertanára javaslat készült a Belügyminisztérium Önkormányzati Államtitkársága által megvalósított projektekben. Az egyes tevékenységek (pl. területfejlesztés, gazdaságfejlesztés, közszolgáltatás üzemeltetés) módszertanának kialakításakor fel kell használni a rendelkezésre álló, már alkalmazott módszertanokat.
- Térségi kommunikáció, információ átadás, az együttműködés informatikai támogatása, amely támogatja az együttműködések létrehozását, átláthatóságát, működését, valamint a lakosság tájékoztatását és bevonását.
- A szabályozási környezetnek támogatnia kell az együttműködések létrehozását és biztosítania, hogy a résztvevők megfelelő kompetenciával vegyenek részt benne.
- Szükséges az együttműködések létrehozásához és működtetéséhez szükséges humán kapacitások biztosítása. A kapacitások projekt-függetlenül elérhetőek kell legyenek. Az együttműködések állandósága szükséges a térségi tudásbázis kialakulásához. A kapacitások kialakításánál figyelembe kell venni a meglévő ágazati irányítás alatt álló hálózatokat, párhuzamos kapacitásokat.

A térségi együttműködések létrehozása egy folyamat, amelyhez biztosítani kell a helyi érintettek felkészülését, valamint a folyamat közben szükség esetén külső szakmai segítséget. A folyamatban időt kell adni az egyes lépésekhez, a helyi konfliktusok kezeléséhez. Szükség van az együttműködések hivatalossá tételére is, hogy a térségi együttműködés részese legyen a vertikális és horizontális együttműködési rendszernek, valamint a szakpolitikáknak. A folyamat főbb lépése: létrehozás, elismerés, működtetés. A folyamathoz biztosítani kell a módszertant és a szabályozási keretet.

A közös térségi célok elérése érdekében ki kell dolgozni a térségi együttműködésre alapozott iparúzési adóztatás és felhasználás lehetséges jogi kereteit. Meg kell vizsgálni annak önkéntes alapon történő bevezetési lehetőségét.

3.4 Intézkedések

3.4.1 Szent István portarendező, újra telepítő program

Intézkedés elnevezése	Szent István portarendező, újratelepítő program
Az intézkedés célja	A 2.000 fő alatti településeken megállítani a fiatalok tömeges elvándorlását, helyben tartani a szakképzett és diplomás embereket, valamint vonzóvá tenni a településeket a fiatalok számára, hogy szívesen telepedjenek le.
Az intézkedés tartalma	<p>A vagyongazdálkodó tulajdonában lévő hitelkárosultaktól kapott ingatlanokat egy pályázati konstrukció keretében kaphassák meg az önkormányzatok, úgy, hogy az ingatlan nagyságának (négyzetméter) megfelelő felújítási támogatást is kap hozzá az önkormányzat. A felújításra 150.000 Ft-os irányadó négyzetméter ár már fedezi a költségek egy részét.</p> <p>Speciális CSOK az építkezők számára, meglévő lakóingatlanok felújításához. Költözz falura támogatás ingatlanszerzés céljából.</p> <p>Fecskeház program indítása helyben maradó, vagy beköltöző fiatalok részére, önálló élet megkezdése céljából.</p> <p>Szolgálati lakások vásárlása, felújítása a közszolgáltatásokban dolgozó munkavállalók részére.</p> <p>Elhagyott házak kezelése:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A településeken lévő és a faluképet rontó ingatlanok, legyenek lakhatók és a beköltözők számára bérelhetők. – A falura történő beköltözés, mint fő cél elősegítése mellett, a falukép javításában nagy szerepet játszik az intézkedés bevezetés és a vagyongazdálkodó is tehermentesül az állagmegóvás törvényi kötelezettségétől. – Azon a tulajdonosok részére, akik nem képesek rendezni kötelezettségeiket, az önkormányzat vételi szándékot jelez az ingatlan tekintetében. – A jelzáloggal terhelt ingatlanok esetén, az önkormányzat bevonja az érintett pénzügyintézetet a probléma megoldásának érdekében. – A letelepedés segítése érdekében falusi próbálakhatási program indítása, amelyben a falura költözést tervezők rövidebb ideig és nagy befektetés nélkül „kipróbálhatják” a falun élelét.

Javasolt felelős(ök)	Modern Települések Fejlesztéséért felelős kormánybiztos
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	5 Mrd Ft/év
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	Felújított ingatlanok száma, db, m ² Betelepült lakosság, fő
Egyéb megjegyzések	Törvényalkotási feladat: eszközök és eljárás gyorsító szabályozások.

3.4.2 Térségi gazdaságfejlesztés, az ipari foglalkoztatottság növelése vállalkozások letelepítésével

Intézkedés elnevezése	Térségi gazdaságfejlesztés, az ipari foglalkoztatottság növelése vállalkozások letelepítésével
Az intézkedés célja	Térségi gazdaságfejlesztés, magas hozzáadott értékű ipari és szolgáltató vállalkozások letelepítése
Az intézkedés tartalma	<p>Térségi erőforrásokat, helyzetet bemutató adatok, információk gyűjtése a vállalkozások szempontjai alapján, a vállalkozások számára hozzáférhető adatbázisba. Befektetési ügynökség, szolgáltatás létrehozása megyei szinten, a megyéhez tartozó térségek gazdaságfejlesztésének támogatására.</p> <p>Vállalkozás típusok szegmentálásával, a térségi erőforrások, lehetőségek figyelembevételével. Meghatározott szempontok alapján a kiemelten támogatandó ágazatok (valójában alágazatok, vagy termékek/termékcsoportok) meghatározása.</p> <p>A fejlesztés szempontjából potens célcsoport (vállalkozók) azonosítása. (Ez magában foglalja a már a térségben működő vállalatok, illetve az oda betelepülni hajlandók felkutatását, azonosítását.)</p>
Javasolt felelős(ök)	Innovációs és Technológiai Minisztérium
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	20 Mrd Ft/év
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	Az ipari foglalkoztatottak számának növekedése, min. 5000-1000 új

	munkahely járason belül.
Egyéb megjegyzések	

3.4.3 Térségi mikro- és közösségi vállalkozások fejlesztése

Intézkedés elnevezése	Térségi mikro- és közösségi vállalkozások fejlesztése
Az intézkedés célja	A térségi és közösségi mikrovállalkozások indításának, fejlesztésének támogatása
Az intézkedés tartalma	<p>A térségben vállalkozni képes és szándékozó fiatalok megszólítása, vállalkozói alapképzésük, tanácsadásuk és mentorálásuk biztosítása (szükség esetén kezdőtőkével). A tanácsadási program nem csak a fiatal vállalkozókra terjedne ki, hanem minden résztvevőre. Célunk, hogy segítsük a vállalkozóvá válást, üzleti képzéseket, mentorálást, különböző gyakornoki lehetőségeket, illetve speciális ösztöndíjakat (vállalatvezetőknek is) biztosítsunk.</p> <p>A fiatalok helyben tartása és a leteleplők részére megfelelő jövedelemszerzési lehetőségek biztosítása. („Lépj a piacra” program kiterjesztése és a támogatási összeg növelése a falun vállalkozni kívánók részére)</p> <p>Innovatív megoldások bemutatása, ismeretterjesztés. Tanácsadói szolgáltatás.</p>
Javasolt felelős(ök)	Innovációs és Technológiai Minisztérium
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	10 Mrd Ft/ év
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	térségi vállalkozások számának növekedése, db/év vállalkozói árbevétel növekedés Ft/év
Egyéb megjegyzések	

3.4.4 Térségi szolgáltatás fejlesztés és fenntarthatósági tervek elkészítése

Intézkedés elnevezése	Térségi szolgáltatás fejlesztési és fenntarthatósági tervek elkészítése
Az intézkedés célja	Helyi szolgáltatások hiányosságainak meghatározása és felszámolása

Az intézkedés tartalma	<p>A térségi szolgáltatási minimum meghatározása. A szükséges szolgáltatások meghatározása (szolgáltatások, kapacitások, minőség), elérhetőség meghatározása (távolságok, utazási idő).</p> <p>A szolgáltatások között minden, a lakhatáshoz a minőségi élethez szükséges szolgáltatás figyelembevétele szükséges (például: oktatás, egészségügy, szociális, kereskedelem, közlekedés, vendéglátás, egyéb szolgáltatások).</p> <p>A térségi szolgáltatási minimum összeállítása, meglévő szolgáltatások összegyűjtése (térségi szolgáltatási térkép és adatbázis összeállítása) és szolgáltatás fejlesztési terv összeállítása (a térség gazdaságszerkezetének, az ingázási irányoknak és a távolságok figyelembevételével).</p>
Javasolt felelős(ök)	Belügyminisztérium
Javasolt ütemezés	2020-2023
Becsült forrásigény	5 Mrd Ft/év
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	<p>térségi szolgáltatási minimum összeállítása</p> <p>térségi fejlesztési tervek összeállítása</p>
Egyéb megjegyzések	

3.4.5 Térségi fejlesztéshez kapcsolódó közadatokhoz való hozzáférés biztosítása

Intézkedés elnevezése	Térségi fejlesztéshez kapcsolódó közadatokhoz való hozzáférés biztosítása
Az intézkedés célja	A térségi együttműködésekhez, gazdaságfejlesztéshez, szolgáltatásfejlesztéshez szükséges adatok és információk biztosítása
Az intézkedés tartalma	<p>Az állami adatgyűjtő rendszerekben a vidéket érintő adatok, információk felmérése, közadatként való közzététel lehetőségének megteremtése.</p> <p>A térségi szolgáltatásokra, gazdaságra, foglalkoztatásra, lakosságra, erőforrásokra vonatkozó adatok, információk közadatként való szolgáltatása.</p> <p>Az intézkedés kapcsolódik a DJP 2.0 Közadat Programjához.</p>
Javasolt felelős(ök)	Belügyminisztérium

Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	500 millió Ft/év
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	Adatok, információk igénylésének száma
Egyéb megjegyzések	-

3.4.6 Falugondnoki rendszer fejlesztése, gépjárművek cseréje

Intézkedés elnevezése	Falugondnoki rendszer fejlesztése, gépjárművek cseréje
Az intézkedés célja	A falu- és tanyagondnoki szolgálat tárgyi feltételeinek biztosítása.
Az intézkedés tartalma	Falu-és tanyagondnoki busz gépjárművek cseréje, új járművek beszerzése.
Javasolt felelős(ök)	Emberi Erőforrások Minisztériuma
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	10 millió Ft/gépjármű 3 Mrd Ft/év
Forrástérkép	Magyar Államkincstár, helyi önkormányzatok
Javasolt indikátor(ok)	300 db gépjármű/év
Egyéb megjegyzések	6 év után lehetőség a gépjármű cserére

3.4.7 Falugondnoki rendszer fejlesztése, állami finanszírozás felülvizsgálata

Intézkedés elnevezése	Falugondnoki rendszer fejlesztése, állami finanszírozás felülvizsgálata
Az intézkedés célja	A falu- és tanyagondnoki szolgálat folyamatos működésének biztosítása.
Az intézkedés tartalma	Falugondnokság feladatfinanszírozásának felülvizsgálata. A falu- és tanyagondnoki szolgálat folyamatos működésének biztosítása. A falu- és tanyagondnoki szolgálat tárgyi feltételeinek biztosítása.

	<p>Új falugondnoki szolgáltatások indítása</p> <ul style="list-style-type: none"> – a falugondnoki szolgálat kiterjesztése azokra a településekre, ahol jelenleg nem működik. <p>Térség gondnokság bevezetése a térségi kapcsolatok erősítésére és szolgáltatások, munkahelyek elérésére</p> <ul style="list-style-type: none"> – szolgáltatási portfólió kiterjesztése, plusz járművel, feladatta, finanszírozással, szabályozással (fizetős szolgáltatások indítása). <p>Falugondnokok képzési, továbbképzési és szupervíziós rendszerének kialakítása, a falugondnokok képzésének biztosítása.</p> <p>Az állami finanszírozás emelése.</p> <p>1500 szolgálat (6,2 MFt/szolgalat)</p>
Javasolt felelős(ök)	Emberi Erőforrások Minisztériuma
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	9,3 Mrd Ft/év
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	Falu- és tanyagondnokságok száma. Ellátottak száma, gépjárművek száma.
Egyéb megjegyzések	

3.4.8 Falugondnoki rendszer fejlesztése, menetrend szerinti közlekedéshez történő csatlakozás biztosítása

Intézkedés elnevezése	Falugondnoki rendszer fejlesztése, menetrend szerinti közlekedéshez történő csatlakozás biztosítása.
Az intézkedés célja	Menetrendek összehangolása;
Az intézkedés tartalma	A kistelepülések lakosai számára a menetrend szerinti közlekedéshez való csatlakozás biztosítása 600 fő lakónépesség alatt. A 200-600 fős településeken térségi és járási hatáskör legyen a menetrendek összehangolása és vétójoga (MÁV-VOLÁN).
Javasolt felelős(ök)	Modern Települések Fejlesztéséért felelős kormánybiztos
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	

Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	A járat változtatások költsége nem lehet magasabb, mint a mostani tényleges VOLÁN költség
Egyéb megjegyzések	

3.4.9 Térségi infrastruktúra fejlesztés, útépités

Intézkedés elnevezése	Térségi infrastruktúra fejlesztés, útépités
Az intézkedés célja	A települések között, valamint a településen lévő közutak felújítása. Állami pályázati forrás és fejlesztési szolgáltatás biztosítása a kistérségi önkormányzatok részére.
Az intézkedés tartalma	A felújítandó utak hossza: <ul style="list-style-type: none"> – Településeket összekötő új építésű út: 25 km – Településeket összekötő út felújítás: 500 km – Belterületi utak felújítása: 1000 km – Belterületi járdák építése: 500 km – Kerékpárutak építése: 500 km – Tanyás térségek közötti útépités: 100 km <p>A tervezés, közbeszerzés és a projektmenedzsment feladatok ellátására központi erőforrás és szervezet szükséges, a térségi igények alapján</p>
Javasolt felelős(ök)	Innovációs és Technológiai Minisztérium
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	120 Mrd Ft/év
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	épített utak hossza, m felújított utak hossza, m
Egyéb megjegyzések	Térségi szolgáltatási terv alapján.

3.4.10 Térségi digitális infrastruktúra fejlesztés és IKT mentor program

Intézkedés elnevezése	Térségi digitális infrastruktúra fejlesztés és IKT mentor program
Az intézkedés célja	A vidék térségek részvétele a Digitális Jólét Program 2.0

	megvalósításában
Az intézkedés tartalma	Minden településen legyen igénybe vehető a szélessávú internet, ami alkalmas szolgáltatások igénybevételére, szolgáltatások fogadására, indítására. (DJP 2.0 SZIP program) E-ügyintézésben segítségnyújtás a kistelepülések lakosainak addig is, amíg megvalósulnak a Digitális Oktatási Stratégia célkitűzései. (DJP 2.0 DJP mentor hálózat)
Javasolt felelős(ök)	Innovációs és Technológiai Minisztérium
Javasolt ütemezés	2019-2020
Becsült forrásigény	20 Mrd Ft
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	szélessávú internet eléréssel rendelkező háztartások száma, db
Egyéb megjegyzések	DJP 2.0 Programmal együttműködve

3.4.11 Térségi infrastruktúra fejlesztés, víz- közmű rekonstrukció

Intézkedés elnevezése	Térségi infrastruktúra fejlesztés, víz- közmű rekonstrukció
Az intézkedés célja	A térség vízközmű infrastruktúra rekonstrukciója, fejlesztése. Az ivóvízzel, szennyvízzel, esővízzel, felszíni vizekkel, hulladék vízzel és öntöző vízzel kapcsolatos fejlesztések, rekonstrukciók támogatása.
Az intézkedés tartalma	A térség vízközmű infrastruktúra rekonstrukciója, fejlesztése. Az ivóvízzel, szennyvízzel, esővízzel, felszíni vizekkel, hulladék vízzel és öntöző vízzel kapcsolatos fejlesztések, rekonstrukciók tervezése, beruházása
Javasolt felelős(ök)	Belügyminisztérium
Javasolt ütemezés	
Becsült forrásigény	60 Mrd Ft/év
Forrástérkép	Hazai finanszírozás
Javasolt indikátor(ok)	felújított közművek száma, db, m létrehozott közművek száma, db, m

Egyéb megjegyzések	Közművek bekötése minden területen ingyenes
---------------------------	---

3.4.12 Megújuló Energia Program

Intézkedés elnevezése	Megújuló Energia Program
Az intézkedés célja	Önfenntartó és jövedelemtermelő képesség növelése
Az intézkedés tartalma	Napelemek, közösségi napelem-parkok, biogáz erőművek létrehozása, geotermikus energia felhasználása, közvilágítás fejlesztése.
Javasolt felelős(ök)	Innovációs és Technológiai Minisztérium
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	Napelemek 50%-os támogatás 10 Mrd Ft 8000 háztartás/év Biogáz erőmű 10 db/év Geotermia 5db/év Közvilágítás led-es áttérése 3 Mrd Ft/év – 50.000 db lámpatest Önkormányzati tulajdonú napelemparkok: 3 Mrd Ft/év – 20 0,5 MW-os napelempark támogatása/év 36 Mrd Ft/év
Forrástérkép	EU-társfinanszírozás
Javasolt indikátor(ok)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Napelemek száma és előállított kW mennyisége 2. Biogázt erőművek száma 3. Geotermikus erőművek száma 4. Közvilágítás átalakítása 5. Önkormányzati tulajdonú napelem parkok
Egyéb megjegyzések	Települési napelemparkok építése 1 Mrd Ft/park

3.4.13 Aprófalv Program

Intézkedés elnevezése	Aprófalv program
Az intézkedés célja	Az aprófalvas térségek rehabilitációjának támogatása
Az intézkedés tartalma	Innovatív pilot projektek a falu új funkciójának megtalálására (5-50 MFt-ig, komplex fejlesztésekre) Falv karbantartó projektek, kicsi, közbeszerzést nem igénylő infrastrukturális fejlesztések, karbantartások (max. 25 MFt/falu)

Javasolt felelős(ök)	Modern Települések Fejlesztéséért felelős kormánybiztos
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	<ul style="list-style-type: none"> – 5 Mrd Ft (500 pilot projektre) – 50 Mrd Ft/év falu karbantartó projektre
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	
Egyéb megjegyzések	Az intézkedés egyes elemeihez javasolt differenciált megvalósítási eszközöket társítani, figyelemmel az egyes térségek településszerkezetében mutatkozó különbségekre (pl. aprófalvas dunántúli vagy dél-alföldi mezővárosi térségek).

3.4.14 Egészségügyi alapellátás fejlesztése

Intézkedés elnevezése	Térségi egészségügyi alapellátás fejlesztése
Az intézkedés célja	A programba minden olyan intézmény, közszolgáltatásként vagy közösségi célként értelmezhető tevékenység bevonásra kerül, amelyek fejlesztése érzékelhető módon javítja a lakosság életminőségét.
Az intézkedés tartalma	Háziorvosi és házi gyermekorvosi rendelők, fogorvosi rendelők, védőnői tanácsadónak, alapellátáshoz kapcsolódó háziorvosi, házi gyermekorvosi és fogorvosi ügyeleti ellátások infrastrukturális és eszköz fejlesztése.
Javasolt felelős(ök)	Emberi Erőforrások Minisztériuma
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	55 Mrd Ft
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	Felújított, m ² szolgáltatást igénybe vevő lakosság, fő
Egyéb megjegyzések	Térségi szolgáltatási terv alapján.

3.4.15 Szociális alapellátás fejlesztése

Intézkedés elnevezése	Térségi szociális alapellátás fejlesztése
------------------------------	---

Az intézkedés célja	A programba minden olyan intézmény, közszolgáltatásként vagy közösségi célként értelmezhető tevékenység bevonásra kerül, amelyek fejlesztése érzékelhető módon javítja a lakosság életminőségét.
Az intézkedés tartalma	Nappali és bentlakásos intézmények, valamint idősellátás és rászorulóknak számára (étkezés, felügyelet, gondozás) infrastrukturális és eszköz fejlesztés.
Javasolt felelős(ök)	Emberi Erőforrások Minisztériuma
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	10 Mrd Ft/év
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	Felújított, m ² szolgáltatást igénybe vevő lakosság, fő
Egyéb megjegyzések	Térségi szolgáltatási terv alapján.

3.4.16 Térségi családias időszotthonok építése

Intézkedés elnevezése	Térségi családias időszotthonok építése
Az intézkedés célja	Minőségi időskori intézményi ellátás, a várólisták csökkentése, helyben élő idősök elhelyezése.
Az intézkedés tartalma	Időszotthonok építése
Javasolt felelős(ök)	Emberi Erőforrások Minisztériuma
Javasolt ütemezés	2020-2023
Becsült forrásigény	30 Mrd Ft/év
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	Ellátottak (gondozottak) száma, fő
Egyéb megjegyzések	Térségi szolgáltatási terv alapján.

3.4.17 Helyi közszolgáltatási és fenntarthatósági tervek elkészítése

Intézkedés elnevezése	Helyi közszolgáltatási és fenntarthatósági tervek elkészítése
Az intézkedés célja	Helyi alapközszolgáltatás hiányosságainak felszámolása
Az intézkedés tartalma	5 év
Javasolt felelős(ök)	Miniszterelnökség, Belügyminisztérium, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Pénzügyminisztérium, Ovi-Sport Közhasznú Alapítvány
Javasolt ütemezés	2019-2024
Becsült forrásigény	25 Mrd Ft/év
Forrástérkép	MÁK, fővárosi és megyei kormányhivatalok, helyi önkormányzatok
Javasolt indikátor(ok)	Lakosság, ellátottak, közszolgáltatási egységek száma. Felmenő rendszerben lévő gyermeklétszámhoz nyújtott alapszolgáltatások (óvoda, iskola, középiskola). Óvodai infrastruktúra építése esetén kötelező jelleggel Ovi-Sport bevezetése, melynek megvalósítója a Nemzeti Ovi-Sport Programot működtető Ovi-Sport Közhasznú Alapítvány. Az óvodákban a mindennapos testnevelés mindig is kötelező volt, ennek az infrastrukturális és szakmai feltételeinek biztosítása az Alapítvány kizárólagos feladata lenne. Ténylegesen mérhető indikátorok: az Ovi-Sport Programba bevont óvodások és szüleik, óvodapedagógusok száma.
Egyéb megjegyzések	Járásonként minimum egy középfokú oktatási intézmény legyen.
Intézkedés elnevezése	Helyi közszolgáltatási és fenntarthatósági tervek elkészítése

3.4.18 Felmérés készítése a köznevelési intézmények műszaki állapotáról

Intézkedés elnevezése	Felmérés készítése a köznevelési intézmények műszaki állapotáról.
Az intézkedés célja	Köznevelési infrastruktúra műszaki állapotának javítása, szolgáltatás minőségének növelése.
Az intézkedés tartalma	Az intézmények műszaki állapotának felmérése egységes módszertan alapján.
Javasolt felelős(ök)	Emberi Erőforrások Minisztériuma

Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	Humán infrastruktúrafejlesztés beruházás 50 Mrd Ft
Forrástérkép	Emberi Erőforrások Minisztériuma, Klebersberg Központ
Javasolt indikátor(ok)	Tankötelezettek száma, tantermek és kiegészítő helyiségek állapota
Egyéb megjegyzések	Közzolgáltatási tervek alapján éves infrastrukturális beruházások (óvoda, iskola, egészségügyi és szociális alapközzolgáltatások).

3.4.19 Térségi együttműködésben résztvevők és a polgármesterek képzése

Intézkedés elnevezése	Térségi együttműködésben résztvevők és a polgármesterek képzése
Az intézkedés célja	A térségek lehatárolásához az együttműködések kialakításához szükséges motiváció, kompetenciák és ismeretek fejlesztése, alkalmazható módszertanok elsajátítása
Az intézkedés tartalma	<p>A választások után felkészíteni az új és a az újonnan választott polgármestereket a vezetői feladataik ellátására. A képzés által megerősödik a polgármester, nő a motivációja és javul az együttműködési hajlandósága.</p> <p>A térségi együttműködésben résztvevők közös képzése. Fontos, hogy a képzés ne egyéni legyen, hanem a potenciális térségi együttműködés résztvevői együttes képzésben részesüljenek.</p> <p>A képzés főbb tartalmi elemei:</p> <ul style="list-style-type: none"> - együttműködés célja, lehetősége, szükségessége - motiváció fejlesztése, tréning, - együttműködéshez szükséges kompetenciák fejlesztése, - helyi együttműködés szervezetének fejlesztése (csapatépítés), - együttműködési, koordinációs módszertanok, - együttműködés működtetése, menedzsment - jó példák. <p>A képzés célcsoportja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - polgármesterek, - intézményvezetők, - térségi kormányzati szervezetek vezetői, - gazdasági önkormányzatok. <p>A képzésbe oktatóként a helyi, vagy a jó példaként bemutatott együttműködések vezetőinek bevonása szükséges.</p> <p>A képzést pilot jelleggel Baranya megyében javasoljuk bevezetni. A</p>

	pilot alapján kerülhet sor a képzés véglegesítésére és a 2019-es önkormányzati választás után az országos bevezetésre.
Javasolt felelős(ök)	önkormányzati szövetségek a TÖOSZ koordinálásával
Javasolt ütemezés	2019-2023
Becsült forrásigény	500 millió Ft/év
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	képzésekben résztvevők száma, fő
Egyéb megjegyzések	

3.4.20 Térségi együttműködések kialakítása az életminőség javítására

Intézkedés elnevezése	Térségi együttműködések kialakítása az életminőség javítására
Az intézkedés célja	A térségi együttműködések létrehozása és működtetése, a szükséges humán erőforrás, módszertan és szabályozási háttér biztosítása
Az intézkedés tartalma	<p>A térségi együttműködések az önkormányzatiság megerősítése mellett a térség gazdasági szerkezete alapján jönnek létre, a térség településein élő lakosság életminőségének javítása, valamint a térség gazdasági fejlődése érdekében. A térségi együttműködésben a települések önkéntesen vesznek részt.</p> <p>Az együttműködés létrehozása folyamat, amely tartalmazza a potenciális résztvevők közös felkészítését, képzését.</p> <p>Az intézkedés tartalma:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Létrehozza az együttműködés kialakításának jogi kereteit. – Biztosítja az együttműködés működéséhez szükséges humán erőforrást. – Kialakítja az együttműködés létrehozásához és működtetéséhez szükséges módszertanokat. – Jó gyakorlatokat gyűjt és tesz közzé az együttműködések kialakításához és működtetéséhez. – Kidolgozásra kerül az együttműködések minősítési és elfogadási rendszere, valamint a minőségbiztosítás. – Létrehozásra kerül egy módszertani központ, amely a helyi igények alapján nyújt módszertani, tanácsadói, moderátori szolgáltatást, az önkormányzati tanácsadók bevonásával. – Javaslatokat dolgoz ki az együttműködések fejlesztése érdekében, pilotok indítására, azok értékelésére. – Az intézkedés keretében pilot jelleggel jönnek létre

	együtműködések Baranya megyében, amelyek tapasztalatai alapján kerülnek véglegesítésre a módszertanok és a szabályozási keretek. A pilotok kiterjesztésére az önkormányzati választások után kerülhet sor.
Javasolt felelős(ök)	Modern Települések Fejlesztéséért felelős kormánybiztos
Javasolt ütemezés	2019-2022
Becsült forrásigény	500 millió Ft/év
Forrástérkép	
Javasolt indikátor(ok)	létrejött térségi együtműködések
Egyéb megjegyzések	

3.5 Megvalósítás

A Modern Falvak Program megvalósítása a térségi együtműködésekre épül, amelyben a kistelepülések és a nagyobb települések is egyaránt részesülhetnek a fejlesztési forrásokból. A megvalósítás főbb szempontjait:

- Biztosítani kell a hosszú távú, kiszámítható kereteket, amely elősegítik a valós térségi megállapodások megkötését.
- Térségi együtműködés alapján létrehozott szolgáltatás fejlesztési és fenntarthatósági tervek elkészítése.
- A települési önkormányzatok kompetens részvétele a térségi együtműködésekben, elegendő erőforrás és kompetencia rendelkezésre állása.
- A térségi együtműködésekhez szükséges erőforrások biztosítása.
- A komplex és integrált fejlesztési lehetőségek biztosítása.
- A kistelepülések részére külön források kis projektekre (Aprófalv Program).